

be? Tady se blížíme bodu, kde kruh lze opustit alebo naopak znovu začít opisovat jeho dráhu, která nutně povede novými bludy k novým strašlivým a obávám se, že i krvavým zkušenostem a činům. Ten bod znamená diferencovat se alebo znovu semknout řady.

Říká-li diferencovat, myslím oddělit se a rozdělit se. Jsou zajisté chvíle v dějinách, kdy nejprotichůdnější společenské síly se přechodně sjednocují, aby čelily vnitřnímu, či ještě spíše vnějšímu nebezpečí. (Proto také zastánci falešné jednoty musí vždy přičarovávat přelud a strašidlo smrtelného ohrožení.) Tyto chvíle jsou vždy přechodné. Neexistuje-li reálné nebezpečí, tato falešná jednota, jednota kariéristů a morálně narušených s lidmi normálními a nezištnými, jednota lhostejných s angažovanými, jednota konzervativců a pokrokových, může jediné demoralizovat, rozkládat a usmrcovat jakýkoliv společenský pohyb a vývoj jakéhokoliv společenství.

Oddělit se tedy od zločinů minulosti a od lidí, kteří je spáchali. Oddělit se od falešných teorií a iluzí. Vrátit pojmům jejich skutečnou hodnotu (žádná pokroková strana dnes nemůže být nacionalistická, ale nebylo by už třeba konstatovat, že ve jménu takzvaného proletářského internacionalismu se mlčelo k masovým vraždám, dodnes se mlčí k jistým druhům činů, k nimž nemůže žádný pokrokový občan světa zůstat lhostejný — připomeňme jen mlčení k vraždám v Indonésii, k programu genocidy na Blízkém východě, mlčení o skutečné podobě nigerijské občanské války nebo o antisemitské kampani v zemi severních sousedů), dát možnost lidem, kteří mají představu socialismu, odpovídající této historické epoše i tradicím této země, aby ji rozvíjeli a aby k její realizaci se mohli sdružovat lidé, lidé odhodlaní, čestní a morálně nenarušení, dát možnost vzniknout skutečně pokrokové straně, do níž může čestný člověk vstoupit bez rozpaků a obav, že po jeho boku sedí „upřimně“ přerozený donašeč, kající se prokurátor, okřikovač alebo muž, kterému přesvědčení vynášelo deset let ředitelský plat. Když nikdo horší.

Je ovšem možno znovu zamířit k neuskutečnitelnému projektu, znovu semknout řady. Tím ovšem se komunistická strana zbaví možnosti zformovat pokrokové a tvůrčí síly této země, získat na svou stranu mládež, zformovat skutečnou levice k dosažení cílů, o nichž jsem se pokusil zmínit.

Tyto síly se pak zformují mimo ni a nejspíše pod zcela jinou organizující myšlenkou (tu budou čerpat třeba z moderního katolicismu), alebo nebudou-li k tomu mít možnost, nezformují se vůbec. Co může více poškodit další rozvoj naší země, co více ohrozit osudy socialismu, toho odvčkého snu v posledních dnech tak do omrzení a tak bezobsažně vzývaného?

L.L. č. 9, 25. dubna 1968

Zora Jesenská V čom záujme?

Chcem bez akéhokolvek taktizovania povedať svoj názor na takzvaný „súbor opatrení“, ktoré sa v poslednom čase podnikli a zrejme ďalej budú podnikat proti Sväzu československých spisovateľov, jeho tlačovým orgánom a jeho jednotlivým členom.

Najprv o Literárnych novinách.

Nehrajme si so slovami: boli vraj jen „prevedené“ do akejsi inej „sféry“. Povedzme to tak, ako to je: boli zastavené. To, čo s ich názvom teraz prekvitá pod protektorátom ministerstva, je časopis s iným vydavateľstvom, s inou redakciou, dokonca zacielený proti bývalým Literárnym novinám, teda je to iný časopis a používanie starého názvu je iba kamufláž.

Bolo nám teda — nám všetkým — zakázané vydávať jeden z orgánov nášho sväzu. O tomto fakte mám napodiv najmenej čo povedať. Je to otázka čisto mocenská a zastavenie časopisu zrejme vyhovovalo záujmu niektorých ľudí, ktorí majú moc. Nevyhovuje môjmu záujmu, iste nie je v záujme ani mnohých iných, lenže ani ja, ani tí iní nemáme nijakú moc. Preto diskutovať o veci z hľadiska spravodlivosti, demokratickosti, dobrého mena socializmu, prípadne dokonca z hľadiska občiansko-právnych zásad a podobne sa mi zdá zbytočné. Hádám ešte aký-taký zmysel má pri tejto príležitosti poukázať na podstatu veci.

Podstatu veci podľa môjho názoru postihol Ludvík Vaculík, keď sa na sjaзде zaoberal už vtedy naznačovanými hrozbami, že Sväz spisovateľov bude rozpustený, že sa spisovateľom vezme Literárny fond atď. — a v tejto súvislosti vyslovil otázku: „Ale jsou opravdu pány všeho? A co tedy ponechávají v rukou jiných než svých? Nic? To tu nemusíme být! Ať to řeknou!“ Teraz to teda „řekli“ a Vaculík počul odpoveď na svoju otázku a s ním sme ju počuli my všetci.

Pretože u nás, ako vysvitlo, naozaj nikomu nič nepatrí a všetko je len prepožičané, bolo možné jednoducho zviať Literárne noviny Sväzu čs. spisovateľov, ktorému doteraz právne akoby boli patrili, a bez akéhokolvek súhlasu tohto Sväzu ich prepožičať niekomu inému do majetku alebo na vydávanie. A tú istú operáciu bez akýchkolvek ťažkostí bude zajtra možné urobiť s ktorýmkoľvek iným časopisom, novinami, vydavateľstvom, fondom — čímkoľvek. A preto aj bolo možné, aby iná inštitúcia, nie tá, ktorá ich najímala, rozhodla, že treba zviať všetkých redaktorov Literárnych novín a vyhodiť ich na ulicu, pričom sa pravdepodobne bolo ešte treba postarať, aby nemali publikačné možnosti ani inde. A ukázalo sa, že tu naozaj nemusia byť ani Literárni noviny, nemusia tu byť ani Vaculík a nemusia tu byť ani Jesenská, ani ktokoľvek iný či čokoľvek iné, o čom či o kom sa usúdi, že bude pohodlnejšie, ak tu nebudú.

Inak Vaculík citovanými slovami iba sformuloval,

čo pociťujú dost' veľké masy ľudí, a to nie azda iba spisovateľov alebo intelektuálov. Ľudia vedia, že nad všetkými a nad všetkým v tomto štáte má absolútnu dispozíciu moc im známa alebo neznáma skupina ľudí, proti ktorej rozhodnutiam niet nikde odvolania, a že ide len o to, či táto skupina, ktorá fakticky vládne, svoju moc využíva v plnej miere, to jest absolútne, alebo či ju momentálne uplatňuje iba obmedzene v rámci účelnosti svojich záujmov. Práve pre tento pocit veľkého množstva ľudí som tak často počula — a v poslednom čase častejšie počúvam — vyslovovať názor, a či vlastne obavu, že by sa mohlo vrátiť obdobie kultu so všetkými znakmi vrátane svojvoľného zatvárania ľudí. Dosiaľ vždy som tento názor ľuďom podvracala, nie preto, že by som si niekedy bola myslela, že jednotlivec má určité garancie a spoločnosť určité záruky, alebo že by sa staré praktiky nemohli obnoviť z príčin právnych, morálnych, humanistických a podobných. Môjmu presvedčeniu dávalo oporu niečo iné: vedomie, že absolútne využívanie moci v niekdajšom rozsahu by v dnešných okolnostiach bolo jednoducho neúčelné.

Preto aj pri takzvanom „prevode“ Literárnych novín sa obmedzil iba na otázku, či toto mocenské opatrenie bolo účelné z hľadiska tých, ktorí majú moc a v tomto prípade ňou bez zábran disponovali. Literárni noviny im zrejme či už z tej či onej príčiny boli nepohodlné, zdalo sa im teda, že bude pohodlnejšie existovať bez nich. Z tohto hľadiska momentálnej pohodlnosti bolo zastavenie časopisu pre nich účelné.

Lenže zákrok proti Literárnym novinám sa podstatne líši od obdobných zákrokov proti literárnym časopisom v minulosti, či už to bol Květen alebo Tvář. Napokon aj Květen, i keď združoval celú generáciu skupinu vôbec nie iba literárnu, ostával úzko intelektuálnym časopisom a o Tváři to platilo v stupňovanej miere. Preto zastavenie Května vyvolalo vo verejnosti malý ohlas a zastavenie Tváře nijaký.

Literárni noviny však mali náklad 130.000 exemplárov a tento náklad mali len pre obmedzený prídok papiera, preto sa dá asi celkom reálne odhadnúť, že časopis pravidelne čítalo približne tri až štyri razy toľko čitateľov, ako bol jeho náklad, teda ich počet nebol ďaleko od polmilióna. Je isté, že toľko ich nečítali preto, ako sa hovorilo teraz na poslednom Ústrednom výbore, že sa v Literárných novinách hlásali akési elitárne intelektuálne stanoviská, to jest postoj opovrhovania širokými masami nepatriacimi k intelektuálnej elite. V tom prípade by časopis bol mal veľmi nízky náklad.

Práve tak je isté, že štyristo až päťstotisíc ľudí nečítali Literárni noviny preto, že v nich videlo platformu protikomunistickej a protisocialistickej opozície, hlásnu tribúnu bývalých národných socialistov, lídrovov a podobných, ako sa teraz hovorí. Takého názoru v Literárných novinách neboli, jednoducho sa

ta nemohli dostať — neboli by predsa mohli vyjsť a uzreť svetlo sveta pri našom tlačovom dozore. Čitateľia ich tam teda nemohli ani nachádzať a keby v nich boli hľadali toto, boli by ich čoskoro prestali čítať. Ale Literárni noviny mali veľmi široký okruh stálych čitateľov, a to takých, ktorí čítali tento časopis veľmi dôkladne. Čo teda v ňom hľadali a čo v ňom nachádzali?

Literárni noviny — a v tom ohľade bolo ich pôsobenie politicky na výsosť kladné — boli pre státisíce čitateľov každotýždenným potvrdením toho, že aj v socialistickej spoločnosti je možné kriticky a vecne sa dívať na skutočnosť, skúmať jej problémy a hľadať na ne odpovede. Alebo inak povedané: pre státisíce čitateľov, zväčša príslušníkov inteligencie z najrozličnejších životných okruhov, Literárni noviny boli potvrdením, že aj v socialistickej spoločnosti možno žiť intelektuálne na úrovni našej zložitej doby. Literárni noviny boli každotýždenným potvrdením intelektuálnej živosti, životnosti, úrovne a iniciatívnosti nášho súčasného marxizmu a tvorivej českej inteligencie.

Fakticky reprezentovali čosi zo sebavedomia tejto českej inteligencie, odzrkadľovali proces jej sebaavedomovania. Teraz sa napríklad píše proti tomu, že sa Literárni noviny zaoberali českou otázkou, totiž zmyslom existencie českého národa. Ale nielen chlebom je človek živý. Je iste dôležité, ak vieme, že o osem rokov má byť naša životná úroveň o deväť percent vyššia, než je dnes, ale otázka zmyslu života tým ešte nemusí byť vyčerpaná. Ak sa Literárni noviny spytovali na zmysel existencie svojho národa a pokiaľsi sa na túto otázku dáť odpoveď, nazdávám sa, že tým vykonávali činnosť aj politicky osožnú, nie škodlivú.

Z toho, čo som doteraz povedala, azda vyplýva, prečo mocenský zásah proti Literárnym novinám a ich faktické zastavenie pokladám sub specie ani nie veľmi dlhodobej perspektívy za akt neúčelný, a to aj z hľadiska tých, ktorí disponujú mocou a tento zásah vykonali. Veď státisíce ľudí si teraz povie, že rozličné ich predstavy o vnútorných možnostiach ustavičného obrodzovania socialistickej spoločnosti, o priestore, ktorý táto spoločnosť dáva intelektuálnej iniciatíve atď. — že tieto ich predstavy boli napokon — ilúziami. Ak sa toto presvedčenie vyvolá a utvrdí vo veľmi mnohých ľuďoch, znamená to prakticky, že sa títo ľudia umele a nezmyselne vtískajú do vnútornej emigrácie, a tým sa vykonávanie vlády nad ľuďmi rozhodne neuláhčuje a neuláhčí.

Teraz k s prípadu troch, zatiaľ troch vylúčených spisovateľov a publicistov.

Začnem Liehmom, lebo jeho prípad je najkurióznejší. Aj Liehm bol vraj vylúčený zo strany za svoj prejav na sjazde. Ale Liehm v tomto prejave sa nikde nedotkol politiky strany, hovoril jen o prílišnom skomercionalizovaní hľadísk pri takzvanej distribúci

kultúry. Najvyššie osobnosti, ktoré sa vo svojej nedotknuteľnosti mohli cítiť dotknuté, boli asi riaditeľ spoločnosti pre vývoz a dovoz filmov alebo riaditeľ Pragokonzertu. Či azda odtiaľ už aj podnik pre vývoz a dovoz filmov, Pragokonzert a rozličné ústredne na organizovanie estrád sú nekritizovateľné? Ale isteže sú kritizovateľné a iste všetko, čo Liehm povedal na sjazde, budú inými slovami vraviť ešte mnohí, možno onedlho aj sám minister kultúry, lebo čo Liehm spomínal, je skutočnosť u nás v poslednom čase očividná a vlastne aj nepolitická. Liehmov prejav na sjazde teda nemohol byť príčinou jeho vylúčenia zo strany, ako sa nám tvrdí. Vyhlásenie jeho prejavu za čosi veľehrišne neobstoí, bola to zrejme len zámienka. Ani takáto prax nie je nič nového, len treba upozorniť aspoň na to, že keď sa nám nehovorí pravda, tak to zakaždým predsa len poznáme.

Ivan Klíma bol vylúčený zo strany preto, lebo na sjazde porovnával náš terajší tlačový zákon s ústavnou vyhláseným tlačovým zákonom pred sto rokov. Porovnával teda len dva tlačové systémy, nie celé dve ústavy, ako sa verejnosti teraz nahovára, zase v rozpore s pravdou, a už vôbec neporovnával dva spoločenské systémy. A čo pri tomto porovnaní dvoch zákonov vysvitlo, čo vyvolalo pohoršenie? Vysvitlo, že v starom Rakúsku pred sto rokmi nebolo predbežnej cenzúry a bolo to, čo sa nazýva slobodou tlače. Ale to predsa nie je nič nové ani prevapujúce. Ako som vedela aj pred Klímovým prejavom, ani v Uhorsku sa napríklad Vajanskému neplietol do písania a redigovania nijaký cenzor, neoznamoval mu, že odtiaľ vám už nijaké články o postavení slovenského národa púšťať nebudem, lebo z hlavného mesta prišiel príkaz, že nateraz sa o slovenskej otázke písať nesmie, ostatne aj tak by ste už konečne mohli dať pokoj a nežiadať ustavične akési práva, však viete, že hore majú Slovákov v žalúdku a nijaké práva im tak či tak nedajú, a dobre by ste urobili, keby ste už raz trochu menej písali o ruskej literatúre, aj Národné noviny sa musia orientovať predovšetkým na maďarskú a rakúsko-nemeckú literatúru, a tie vaše ustavičné články o Rusku, to je vyslovená provokácia, vôbec vy, človeče, zrejme pracujete podľa pokynov ruskej tajnej služby — nič takého ani podobného nijaký cenzor Vajanskému oznamovať nemohol, lebo cenzora nebolo a tak Vajanskému ani nevyhadzoval jednotlivé články z novin, alebo jednotlivé odstavce z článkov, alebo jednotlivé vety z odstavcov, alebo jednotlivé slová z viet, a nepodával o všetkom cenzurovanom presné hlásenia cisárovi pánovi a ministrom vnútra. Čo Vajanský napísal a čo ako redaktor zaradil do novin — to vyšlo.

Prívrženci cenzúry v jej dnešnej podobe by mi teraz mohli namietnuť, že zato Vajanský niekoľko ráz musel na niekoľko týždňov odcestovať na miesto, ktoré sa vtedy nazývalo väzením, kde si, pravda, čítal a

písal, čo chcel, stravu si dával nosiť z reštaurácie, voľne prijímal návštevy a podobne. Ale s takýmto trestami v takýchto väzeniach by sa možno zmieril nejeđen z tých, čo nie sú spokojní s dnešnou praxou nášho tlačového dozoru. Najmä keby ho potom, ako kedysi Vajanského, po návrate z väzenia vítali doma hneď na štancí s kytkami a volaním na slávu a keby tak ako kedysi Vajanský mohol rovno zo stanice ísť ďalej nerušene vykonávať tú istú funkciu šéfredaktora v tých istých novinách ako predtým.

Taká sloboda tlače nebola potom ani za prvej Československej republiky. Ja jen dúfam, že za toto porovnanie možnosti publicistu Vajanského s možnosťami dnešných našich publicistov sa o mne teraz nezačne rozširovať, že sme proti socializmu, ba aj proti Československej republike a za obnovenie Rakúsko-Uhorska. Ja totiž nie som ani za to, aby mohol ktokoľvek hlásať akékoľvek názory, povedzme rasistické. To je už zase taký užívaný a zavedený demagogický trik: kto nesúhlasí s našim tlačovým zákonom a s praxou našej cenzúry, zrejme chce, aby sa tu mohli voľne hlásať fašistické názory, aby sa mohol žiadať návrat tovární a veľkostatkov do súkromného vlastníctva ako aj prístupie republiky do paktu NATO.

Nejde mi teda o neobmedzenú slobodu tlače bez akýchkoľvek hraníc. No nazdávam sa, že národom predsa len nemožno vyoperovať historickú pamäť. A v našich národoch je veľmi mnoho ľudí, veľmi mnoho komunistov, ktorí žijú s pocitom hlboké hanby za to, že sú spoluzodpovední za štát, v ktorom je taká úbohá, minimálna sloboda tlače. Lepšie povedané, taká vysoká miera neslobody tlače, ktorá nie je vysvetliteľná nijakými princípmi marxizmu alebo potrebami socializmu. Z tejto našej spoločnosti už nijakými „súbornými opatrení“, nijakým zastavovaním časopisov a nijakým vylučovaním zo strany nebude možné vykoreniť čoraz väčšmi sa rozširujúci názor, že naša dnešná cenzúra s jej neobmedzenými právomocami je nedôstojná spoločnosti na našom civilizačnom stupni a ľudí uprostred dvadsiateho storočia. Takzvaným „súborom opatrení“ sa však tento stav má ešte prehlbiť, zmeniť v tom zmysle, že doteraz bola zrejme akási priveľká sloboda tlače, ktorú u nás nemožno ďalej trpieť. Nevieam, aké zásady socializmu táto doterajšia sloboda tlače ohrozovala. Obávam sa však, že cesta nastúpená týmto súborom opatrení môže náš duchovný, intelektuálny život priviesť do stavu, v akom je dnes naše hospodárstvo. Pravda, aj bez ohľadu na toto nebezpečenstvo môže Ústredný výbor strany dostať množstvo listov a rezolúcií od ľudí, ktorých perspektíva prizabíatia duchovného života vôbec nedojíma, lebo je v nich hlboká averzia proti všetkému, čo súvisí s kultúrou a s inteligenciou a z tejto spoločenskej vrstvy priznávajú aké-také životné právo iba ak lekárom, ktorých predsa len potrebujú, aj keď sú rozhorčení nad ich „nezaslužene vysokými platmi“.

O prípade Ľudvíka Vaculíka môžeme povedať len to, že som o jeho prejave v posledných mesiacoch rozmýšľala najčastejšie a priznávam sa, chvíľami som si hovorela, že veci predsa len zjednodušuje, to či ono absolutizuje a určitý jav posudzuje príliš izolovane, Ale moje pochybnosti sú teraz rozptýlené, lebo „súbor opatrení“ podnikaných proti spisovateľom a ich tlačí Vaculíkovu analýzu žiaľbohu potvrdil.

Lenže myslím si: mechanizmus vládnutia, ktorého charakteristické črty a sprievodné znaky Vaculík zisťoval, môže hladko fungovať len vtedy, ak sa opiera o široký súhlas ovládaných, čiže keď vládne nad mýslami ľudí. A hoci teda Ústredný výbor iste môže dostať premnohé listy žiadajúce proti spisovateľom a vôbec inteligencii zákroky ešte drakonickejšie — predsa len som si istá, že tento takzvaný „súbor opatrení“ kruh súhlasiacich nesporne zmenší.

Preto tieto opatrenia v konečnom dôsledku nie sú účelné ani z hľadiska tých, ktorí ich nariadili a ktorým mali slúžiť.

16. október 1967

Kultúrny život č. 17. 26. apríla 1968

Kornel Földvári Sitnianski rytieri

Človeka až tak mrazí, keď sleduje šiky zápalistých vlastencov slovenských, ktorí stá bájni sitnianski rytieri vyskakujú priam spod zeme pod vplyvom demokratickej — presnejšie pod vplyvom obáv z demokratickej. Ešte včera títo samozvaní rodofubovia oddeľovali od skupinky pravoverných prašivé ovce v podobe rozličných revizionistov, liberálov, nacionalistov, kozmopolitov a iných úchyľkárov [v prípade potreby neváhali dokonca z múzea vyťahnuť trockizmus — ako o tom svedčí proces sotva pred desiatimi rokmi], dnes nás naopak zháňajú všetkých do hrby, aby bol len jeden ovčinec a jeden [stále ten istý] pastier. Odrazu sme všetci predovšetkým Slováci. Ich snaha je celkom jednoznačná: aby zmizli v mori slávnostných trikolór a zástav a zakryli svoju ešte celkom sviežu minulosť donedávna potupením a dnes znovuzrozeným národným znakom.

A tak si odrazu nestačíme pretierať oči a s úžasom pozorujeme, že ľudia, ktorí ešte nedávno chápali aj praktizovali internacionalizmus tak, že prednosť majú všetky ostatné národy a národnosti a ako poslední z posledných sú Slováci — bezprávná Popoluška vo vlastnej krajine, odrazu sa vyhlasujú div že nie za zakladateľov Slovenského učeného tovarišstva, či za iniciátorov ustanovenia spisovnej slovenčiny na fare v Hlbokom. Ešte vo februári tohto roku zakázali novinám pripomenúť narodeniny „buržoázneho nacionalistu“ Husáka a z miest najvyšších zahrneli na redakciu Kultúrneho života, že uverejnili jubilantovu fotografiu — a dnes odrazu v ná-

rodnom kroji berú meno federácie nadarmo a usilujú sa obratne rozdeliť dravú obrodnu ríavu do dvoch regulovaných korytí.

Ani čo by sme všetci kdesi hlboko v duši necitili, že využitím federácia je nielen vecou našich srdc, ale základným existenčným predpokladom nášho ďalšieho bytia, varujú nás hlasom veľkým: opatrne, opatrne, bratia Slováci, najprv federácia [veď sme za ňu vedno bojovali — my na sudcovskom prestole a vy na lavici obžalovaných], až potom demokratizácia. [Ani čo by tu nešlo o jediný nedeliteľný proces: po demokratizácii voláme predsa v mene úspešného uskutočnenia federácie — aby bola ojazštený naplneným národných túžob a nie iba komédiou so starými hercami v nových kulíšach.] Nehovorme teraz o starých krivdách, neoslabujme sa previerkami charakterov a činov, držme sa my len pečne pokope, aby nám nedajbože niekto cudzí [bubu- bu!] rukou kradmou nesiahol na naše výdobytky.

Naozaj sme všetci Slováci — Jánošík rovnako ako Gajdošík, ktorý ho zradil? Pošpinené ruky odrazu zažiara ako reklama na Schichtovo mydlo len zato, že pomáhajú niesť transparent svojim včerajším obetiam? Ak mi niekto odpočúva telefonické rozhovory (pozri glosu K. Trinkewitza v LL. č. 8!), mám byť šťastný, že je to Slovak a nie povedzme Habešan a mám ho za to i s jeho chleboďarcami zbožňovať nežnou bratskou láskou? Či ak sa dozviem o človeku, ktorý kedysi pri výsluchu s obľubou páčil svojim „pripadom“ ruky, že sa usvedčí vzedeláva v kriminalistike, mám byť hrdý, že nám rastie zdatná slovenská kriminalistická inteligencia? Naozaj nie som ani v mene federácie presvedčený, že náš hlupák je múdrejší, než hlupák kdekolvek inde na svete.

Márnotraní synovia patria do biblie a nie do politiky. Národ nie je zaslepený otec, ktorý by na počesť ich milostivého návratu usporiadal slávnostnú hostinu. Ak sa v kuloároch so starostlivo zmaštenou tvárou usilujú brzdíť oprávnenú kritiku čohokoľvek, čo by zasiahlo aj ich, staronovými teóriami o „nepodrážaní nôh súdruhoví Dubčekovi“ a rozkolísanú pôdu pod vlastnými nohami stotožňujú s podryvaním základov nášho zriadenia, usvedčujú sa vlastnými slovami. Úbohí a maloverní, ktorí nikdy nepocitili, čo znamená dôvera ľudu, si nedokážu uvedomiť, že kto by chcel podraziť nohy tomu, čo dnes reprezentuje A. Dubček, musel by ich podraziť aj štrnásť miliónom ľudí.

Ak teda nechceme, aby sa boj o federáciu zmenil na frašku, nemali by v ňom mať miesto korteši, ktorí ešte včera kričali: „Vivat ktokoľvek, kto vládne, hoci aj Novotný!“ (a s ním aj tupý centralizmus, potláčanie práv Slovákov a ich postupné „splývanie“) a dnes: „Nech žije federácia!“ (a pod jej pláštikom naďalej bezstarostne i oni.) Podobné typy patria do Kalinčiakovej Reštavrácie alebo ešte lepšie, do Chalupkovho Kocúrka. A definitívne.

Kultúrny život č. 17. 26. apríla 1968